

MÁNYOKI ENDRE

Szemközt a pusztulással...

A BÉKE REINKARNÁCIÓJA

Amikor most Orbán Ottóról készülök írni, természetesen zavarban vagyok. Nemcsak azért, mert van egy ügy, amin fél esztendeje együtt dolgozunk; mert valami szemérem tiltani szokta, hogy ilyen helyzetben megszólaljunk, nyilvánosan. Inkább azért, mert a zavar ennél testesebb, mondhatni: gazdagabb. Ezt a zavart, hogy nagyon egyszerűen fogalmazzak, a világ zavara okozza, amiben élünk.

Túl sok egymást taszigáló elem tesz nap nap után viszonylagossá minden tiszta gesztust. Túl sokszor tűnik föl *választásként* egy-egy – a körülményekhez képest – pontosan fogalmazott mondat. Az egészségesnél gyakrabban használnának el praktikus (hatalmi?) csatározásokban cseppet sem gyakorlati hasznú (szellemi) értékek. Oda jutunk – lassan? –, ha nem fegyvelmezzük magunkat, hogy a beszéd minden fajtája-módja valahol és valahogyan gyanút kelt és mérgez, habár többnyire szándéktalanul.

De éppen ezért, éppen ennek ellenében kell ma nekem Orbán Ottóról írnom. Akihez (hogy Zalán Tibor Kassákra utaló vesszorát parafrázeáljam) nekem nem volt semmi közöm. Korábban cseppet sem elszánt *olvasója* voltam, amikor meg a Kortárshoz kerültem, féltem tőle. Ez is, az is ugyanonnan eredt: más világ (volt?) az övé, számomra javarészt ismeretlen; az onnan jövő gesztusokkal az enyéim még csak megütközni sem igen tudtak (mindmáig nem láttam például a hegyeshalmi határátkelőt).

De hogy végre meg tudtam szeretni, ennek indokául azért nagyon kevés volna a Kortársban közölt népdalvers, a Nagy László-érem, az Epilógus – magában. Hiszen nem az történt, hogy egy amerikai-indián mozdulata az általam megélt értékvilág felé megnyitotta a szívemet, s harmincnyolc évem minden kamaszságával most ösztönösen feléje fordulok, dehogy! Az élmény ennél jóval összetettebb, s mint ilyenkor lenni szokott, egyszerűbb is.

Honnan is kezdjem? Több mint egy évtizede már, hogy a politikai pluralizmus-igényt messze megelőzve az irodalom megkísérelte a gondolkodásformák másságát érthető rendekbe s trendekbe rakni. Hagyomány és (neo?) avantgarde, nyelvkritika és posztmodern, „új” érzékenység és „rég” – mind-mind önálló térre vágyott, önálló fórumokért küzdött. Az elválasztódás igénye és technikai (különös-e vagy éppen törvényszerű, más dönti majd el, máshol) napjainkban érték utol a teljesen normális, később kezdeményezett, de viharosabban lefolyt valódi pártosodást. Ez az Elbán inneni találkozás azonban még amaz elbainál is „jobbra” (értsd: álnokabbra) sikeredett; nyomban viszonylagossá és még e viszonylagoson belül is kéteessé tett szinte minden értéket. A gondolat hullámai, bár természetük szerint kifelé kéne terjedniük, az ideológiák falán megtörvén visszafordulnak, s az önmaguk lényegével ellentétes irányba haladnak. Kavarog, háborog minden, amit irodalomnak hívtak valaha. Az agy az agyat, a szív a szívet, a gyomor a gyomrot részesíti előnyben, s gyötreti a többit. A funkciók *elválasztása* helyett a *szervek* különválasztása zajlik, s közben a test – mi mást tehetne? – vergődik. Hánykolódik a magyar irodalom.

S történik mindez akkor, amikor érték- és mértékadó nagyjai közül már alig is él valaki; az egyensúlyt tartani képesek teljes sora hagyott itt magára *mindent*. Ilyen-

kor kellett volna a *rögtön utánuk* következőknek fölzárkózni, s védeni, ami védhető. Most kellett volna, s most lett volna esély, *megmaradni*: klasszikusan épnék.

Ezért és csak ezért kell ma Orbán Ottóról írnom. Mert bár lehet, hogy tévedek, a mostani tudásom szerint csak őt mondhatom *klasszikusnak*. Aki a teljességet próbálja megidézni, s ezért az „idézetért” (előre posztmodern!) kimegy a fedezékéből. Ki a bizonytalanba.

Sem a népdalvers, sem a Nagy László-érme, sem az Epilógus: nem egyszerűen gesztus. Nem holmi kirándulás, tisztességtétel, engedmény, hasonlók. Több és igazabb: csuklás, légszomj, zaklatott áttűnés a manifesztált *másba*. Öregkori hódításkíséret egy titkos szeretőnél. Az *egész* már-már pogány ünnepének szemérmesen személyes óhaja, vágyódás az ünnepre. Józan vágyakozás. Kétségbeesett józanság ez, a modern Márkusé, akit nem csalás, hanem a hűség szomja hánytorgat az elemek között.

Orbán Ottó ma (ha törtörtetem magam, akkor is): a béke reinkarnációja. Ezért a békéért kapkod Aranyhoz, Nagyhoz, s szalad Ginsberghez. Hogy klasszikus-e, nem tudom. A *viselkedése* klasszikus.

